

**Шостачук Тетяна Всеволодівна**

кандидат педагогічних наук, доцент

кафедра образотворчого мистецтва та дизайну

Житомирський державний університет імені Івана Франка, м. Житомир, Україна

tatianashmeliova1@gmail.com

http://orcid.org/0000-0002-4542-2835

## ПОТЕНЦІАЛ І РИЗИКИ ПОЛЬСЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ КУЛЬТУРИ НА ТЛІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ

**Анотація.** Сучасні процеси світової та європейської інтеграції впливають на польську педагогіку культури, яка є субдисципліною педагогіки. Завданням педагогіки культури є сприяння формуванню ідентичності особистості, її ціннісних орієнтацій та здатності до міжкультурного діалогу. Проте польська й українська освітня практика не визначає вектором розвитку передачу культурних цінностей, відтак, європейський досвід може спонукати до зміни пріоритетів у педагогіці. Метою нашого дослідження є вивчення й осмислення європейського досвіду педагогіки культури та можливостей застосування її ідей в різних педагогічних галузях. Застосовані методи дослідження: аналіз і синтез педагогічної літератури; методи збору та обробки інформації; порівняльного аналізу педагогічних концепцій; конкретизації та теоретичного узагальнення. Європейський досвід педагогіки культури показано на прикладі Німеччини та Чеської Республіки, де педагогіка культури є теоретично й практично зорієнтованою діяльністю в області соціокультурного розвитку особистості засобами мистецтва. Сучасна педагогіка культури містить анімацію культури, як прагнення оживити культуру, як частину повсякденного життя, й зробити її доступною для найширших верств населення. Проаналізовані позиції німецьких і чеських представників педагогіки культури, дозволяють стверджувати, що метою сучасної педагогіки культури є не просто передача цінностей, а розвиток вміння сприймати, знаходити й формувати цінності, розуміти їх і вміти розрізняти більш і менш значущі на основі власного досвіду добра, краси, сенсу й повноти життя.

**Ключові слова:** педагогіка культури, культурна спадщина, цінності, мистецтво, виховання.

**Вступ.** Сучасні європейські процеси глобалізації та інтеграції, актуалізують значення польської педагогіки культури, яка допомагає формувати ідентичність особистості, її ціннісні орієнтації та здатність до міжкультурного діалогу. Моделі включення культури в систему освіти та виховання в європейських країнах мають свої особливості, що відповідають їх історичним та суспільно-політичним реаліям.

Під польською педагогікою культури ми розуміємо субдисципліну педагогіки, метою якої є формування особистості засобами культурної спадщини. Оскільки суб'єкт створює культуру, то й культура створює суб'єкта, тому виховання засобами культури та для культури є необхідною умовою розвитку особистості.

Польська педагогіка культури, яка має багату національну історію, стикається із сучасними викликами, такими як швидкі соціальні зміни, цифрові технології, міграції, необхідність адаптації до стандартів ЄС тощо, вимагають перегляду її традиційних ідей. Важливо з'ясувати в яких контекстах ми передусім бачимо потенціал педагогіки культури у зв'язку з актуальними проблемами польської педагогіки. Водночас хочемо зосередити увагу на ризиках, які можуть виникнути передусім через неправильне тлумачення ідей педагогіки культури та слабких місцях цієї концепції загалом, оскільки вона, як і будь-яка інша, безсумнівно їх має.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Корифеї польської педагогіки, що присвятили свої численні наукові праці педагогіці культури: І. Войнар, Д. Кубіновський, М. Новак, С. Попек, А. Чонжеля, С. Шуман та ін.), освіти вчителів образотворчого мистецтва (М. М. Титко, У. Шушчик, Б. Кунак. Історико-педагогічний аспект педагогіки культури проаналізовано в роботах В. Волошина, Я. Гайди, Б. Наврочинського, С. Суходільського, Б. Шліверського, К. Южиста та ін. Українські науковці, що досліджували польську педагогіку (О. Івашко, І. Колченко, Г. Ніколаї, В. Пав-

ленко, С. Сисоєва та ін.

Проаналізувавши наукові розробки та ідеї дослідників педагогіки культури зазначимо, що історично заслугою педагогіки культури було створення основ єдиної системи сучасної педагогіки як самостійної наукової дисципліни, головним чином шляхом подолання всієї однобічності в аналізі явищ виховання, поєднаному з проявом її гуманістичної ідентичності. Як наслідок, педагогіка з 1930-х років ХХ ст. здобула постійне, особливе місце в системі наук про людину. Універсальність наукової системи педагогіки культури повинна була забезпечити, між іншим її програмну аідеологічність, аполітичність та релігійність, а основою відносної об'єктивності оцінки в педагогіці стала ідея гуманізму [1, с.25–30].

**Метою статті** є вивчення й осмислення європейського досвіду педагогіки культури та можливостей застосування її ідей в різних педагогічних галузях. **Методи дослідження:** аналіз і синтез педагогічної літератури; методи збору та обробки інформації; порівняльного аналізу педагогічних концепцій; конкретизації та теоретичного узагальнення.

**Виклад основного матеріалу.** Сучасна польська педагогіка культури, на відміну від ранніх наукових поглядів на початку ХХ століття, фокусується не лише на практиці та емпіричних дослідженнях, а передусім на демократизації культури. Педагогіка культури розглядає культуру як універсальний спосіб життя, який охоплює всі її прояви. Вона працює з найрізноманітнішими сферами, адже навіть прояви масової культури, повсякденна поведінка та взаємодія людини зі світом можуть свідчити про рівень її культурного розвитку. Висока культура та поп-культура співіснують, впливаючи одна на одну, в житті людини. Проблема виникає, коли індивід втрачає зв'язок зі своїм культурним корінням, перестає творити або втрачає здатність розуміти та використовувати функції культури. Запобігти цьому дисбалансу допомагає культурно-педагогічна діяльність.

На нашу думку, педагогіка культури може вказати шляхи вирішення кризи, яка є наслідком дефіциту людяності, відчуження та втрати сенсу життя як лейтмотиву впливу глобалізації на спосіб життя сучасної людини.

Педагогіка культури містить знання, які вказують шлях до культурного розвитку особистості. «Ця педагогіка підіймається на вищі позиції внаслідок зменшення ролі школи. Більшість інформації та культурного змісту не лише у галузі історії, географії чи соціально-економічного життя діти та молодь набувають сьогодні поза системою класу-аудиторії. Для педагогіки культури важлива ця велика, неформальна культурна, інформаційна та мистецька система» [2, с.51–59].

Педагогіка культури надає конкретні пропозиції щодо розвитку духовного виміру особистості через виховання та навчання. Знаряддя цього стає мистецтво як об'єктивація духу. Через розуміння мистецтва шлях веде до розуміння та засвоєння культурних норм, заснованих на досвіді. Окрім того, мистецтво сприяє емоційному розвитку особистості та розвитку її творчості.

Звісно, ми не вважаємо, що шляхи, які пропонує педагогіка культури, зможуть змінити небажаний розвиток або стати універсальним способом «порятунку людства». Однак переконані, що педагогіка повинна формулювати власні ідеали, саме від них залежать цілі, без яких виховання і навчання неможливі. Формулювання ідеалів не обов'язково означає, що вони мають бути досяжні. Ідеали можна лише уявляти, проте навіть у цьому випадку вони виконують важливу функцію. Ситуація, коли педагогіці бракує ідеалів, які мали б силу об'єднати фрагментоване педагогічне мислення, повністю відповідає відсутності життєвих цілей, ідеалів, сенсу в житті людини в епоху глобалізації [3]. Сенс життя є категорією духовного життя. Якщо педагогіка культури декларує прагнення до всебічного формування особистості, вона не повинна нехтувати духовним складником, оскільки він є одним із визначальних характеристик людства.

Вважаємо, що ідеали педагогіки культури є надзвичайно актуальними сьогодні. Оскільки, культурним виміром освіти часто нехтують, то важливість формування відносин з мистецтвом і розвитку творчості суб'єкта зростає, особливо з позицій протистояння культурному занепаду. Культура та мистецтво можуть значно покращити соціальне життя – вони є засобом і можливістю для спілкування [3].

Керівною ідеєю педагогіки культури, ми вважаємо, акцент на творчості та її зв'язку з автономією та відповідальністю. Творчість є запереченням застою і несвободи, оскільки її сутністю є автономність. Отже, необхідно підтримувати будь-які зусилля з розвитку креативності особистості, особливо, якщо ми схилиємось до поглядів науковців, які вбачають загрозу автономії ключовою проблемою сучасного світу [4, с.117]. Протилежністю автономії є тоталітаризм, який несе з собою розпад і насильство. Відповідальність не може бути прийнята без автономії. У педагогічному контексті саме С. Гессен вказував на важливий взаємозв'язок між автономією, творчістю та відповідальністю.

Найважливіше значення педагогіки культури ми вбачаємо в конкретизації духовного начала у формі культури. Культуру, як складову духовного життя, можна досягнути й використати педагогічними засобами. Сутність культури цілісна. Отже, педагогіка культури представляє можливість цілісного розуміння навчання та виховання в контексті культури. Її

теорія у загальному вигляді формулює цілі освіти й виховання. Окрім того педагогіка культури могла б створити певний орієнтир чи безпосередньо одну з можливостей того, як формулювати педагогічні ідеали та на основі чого розвивати теорію освіти й виховання. Ми переконані, що освіта, завдяки ціннісній природі педагогіки культури, може мати більш ширший позитивний вплив, якщо припустити, що основою стійкої поведінки особистості є зміна цінностей, а всебічно зрозумілий розвиток немислимий, якщо він позбавлений сенсу. Мистецтво, як вважає П. Річан (2006), може набувати духовних вимірів і представляти певну форму духовності в секуляризованому суспільстві [5, с. 119–137].

Педагогіка культури як педагогічна теорія, може представляти структуру, яка допомагає об'єднати дослідження зв'язків між культурою, навчанням та вихованням. Очевидно, що за сучасної ситуації зростає потреба зосередити педагогічну теорію і практику на темі цінностей і культури. Наголошення на важливості загальної гуманітарної освіти, самоосвіти, значенні досвіду для навчання, необхідності знайти власну ідентичність у рамках культури та цілісного виміру всієї концепції залишаються актуальними.

Усвідомлення обмежень, які має педагогіка культури й які виявляються в ході її розвитку, не дають нам право пропагувати ідею абсолютної достовірності істини самотньої педагогіки культури. Історичну та сучасну педагогіку культури описували саме з огляду на зазначені межі цієї концепції освіти. У минулому це виявилось проблематичним з кількох причин. Найсерйозніша проблема полягала в можливості неправильного тлумачення, нерозуміння або навіть спотворення початкових глибоких та складних ідей, їх недоречного спрощення, що сталося внаслідок загострення націоналізму в період перед початком Другої світової війни. Завдяки його впливу педагогіка культури почала надавати пріоритет передачі культурної традиції, відмовляючись від іншого фундаментального принципу педагогіки культури – автономної творчості. Таким чином, вона перетворилася на догму й карикатуру самої себе. Представником проблемної галузі культурної педагогіки, яка схилилася до фашизму, є, зокрема, Дж.Джентіле [6].

Упродовж історії педагогіка культури займала крайні позиції на службі як правої, так і лівої пропаганди. Це завжди було наслідком неправильного тлумачення початкової, складної теорії. Тому важливо ще раз підкреслити ключові принципи, сформульовані С. Гессеном: автономія та творчість. Сучасний зсув до ширшого й більш варіативного сприйняття культури як способу життя є гарною передумовою для того, щоб і педагогіка культури могла формуватися у відповідному сучасному вигляді. Саме тут ми бачимо новий потенціал для застосування її оригінальних ідей у сучасному контексті.

Основний урок для сучасної педагогіки культури полягає в тому, що не можна спиратися на вузьке розуміння культури. Догматизації педагогіки культури передувало вузьке розуміння культури суто в сенсі «високого» мистецтва. Це породило уявний поділ культури на якусь «правильну», прийнятну та неповноцінну, яка не може вважатися культурою, оскільки не виконує своїх функцій. Педагогіку культури слушно критикували як елітарну. Сьогодні ми вважаємо цей ризик значним. У мультикультурному суспільстві одну культуру навряд чи можна вважати провідною або кращою за іншу. Відомо також, що навіть масова й мейнстрімна культура, яку іноді називають попкультурою, виконує важливі функції й навіть існує думка, що недоцільно строго відокрем-

лювати «високу» культуру та попкультуру одна від одної, бо кожна має різні функції, а важливішою є якість, точніше форма художнього вираження [4].

Сучасна педагогіка культури, на нашу думку, влучно відображає цю ситуацію. Вона охоплює анімацію культури, як прагнення оживити культуру, як частину повсякденного життя, й зробити її доступною для найширших верств населення.

Сьогодні педагогіка культури не є утопією, яка прагне привести освічених людей, незалежно від їхніх уподобань, схильностей та інтересів, до універсального «окультурення» засобами класичного мистецтва. Культуру потрібно розуміти значно ширше, як частину способу життя, у всій його різноманітності. Метою є не лише підтримка розуміння традицій, а й «життя культурою», активне включення у культурне життя, учать у її творенні тощо.

Зв'язок між культурою та вихованням є поширеною темою теорії виховання. Педагогіка культури показує широту можливих перспектив у даній сфері. Теорія виховання природно тяжіє до «академічної», досить абстрактної концепції культури, яка, у крайньому разі, може викликати інтерес до культури виключно в сенсі «високої» культури або до «порожнього філософствування» та відірваності від повсякденної реальності життя, за що також часто критикують початкову концепцію педагогіки культури [4, с.97].

Криза концепції мультикультурного виховання також є важливим стимулом для роздумів про те, як досягнути тему культури в контексті польської та української педагогіки. Виявляється, що співіснування різних культур зумовлене не лише детальним знанням традиції та історії різних культурних груп, а скоріше акцентуванням власної культури, що дозволяє творчо та без відчуття загрози опрацьовувати чужі стимули мультикультурної спільноти. Саме культура повсякденності є найважливішою, якщо ми прагнемо розвиватись в напрямку гуманізації. Сучасна педагогіка культури пропонує способи стимулювати культурний вимір повсякденного життя, зробити культурно важливим елементом стилю життя.

Педагогіка культури може бути джерелом натхнення на дидактичному рівні, наприклад, вона пропонує конкретні пропозиції щодо передачі культури й культурних цінностей, які можна використовувати в різних педагогічних дисциплінах. І це, на нашу думку, є найкращий шлях для розвитку культури особистості. Факт, що будь-яке виховання й освіта є за своєю суттю передачею культурних цінностей, потрібно усвідомлювати й визнавати.

Сфера інтересів сучасної педагогіки культури змінюється, більше враховуються проблеми практики, а також відображаються менш «перспективні» теми. У галузі педагогіки культури тривають емпіричні дослідження, вона не залишається суто теоретичною наукою. Для дослідження культурного контексту освіти типовими є якісні процедури, здатні охопити різноманітність і мінливість культурних норм і факторів, що впливають на спосіб життя. Однак теоретичне розуміння педагогіки культури, яке розвивається в Республіці Польща, не можна вважати жорстким і нестимулюючим, навпаки, педагогіка культури, заснована на традиції гуманізму, відображається в загальному фокусі польської педагогіки в її наголосі на розвитку людяності через виховання та освіту.

Педагогіка культури, як особлива концепція освіти й виховання, може бути джерелом натхнення в багатьох теоретичних і практичних аспектах. Орієнтація освітньої практики на передачу культурних

цінностей сьогодні не є очевидною, тому вважаємо, що закордонний досвід може принести нові стимули.

В сучасному європейському дослідницькому контексті представляє інтерес сучасна педагогіка культури, як окремий напрям педагогіки Німеччини та Чеської Республіки.

У обох країнах концепція педагогіки культури нині розвивається, як у теоретичному, так і в практичному вимірах. Через зростання різноманітності педагогічних дисциплін досить часто порушується питання про співвідношення педагогіки культури з окремими галузями педагогіки. Поступово виникають нові теми, пов'язані з викликами глобалізованого світу, зокрема в контексті мультикультурної реальності та умов сталого розвитку. Виразно простежується акцент на творчості та застосуванні педагогіки культури не лише у формальній, а й неформальній та інформальній освіті. Актуальною є тема зближення високого мистецтва та попкультури.

У Німеччині педагогіка культури є теоретично й практично зорієнтованою діяльністю в області соціокультурного розвитку особистості засобами мистецтва. Проаналізувавши наукові доробки представників німецької педагогіки (Г. Отто, В. Ніке, П. Масет, В. Ноака та ін.), зазначимо, що мистецька освіта й естетичне виховання є основними категоріями німецької педагогіки культури, яка характеризується наявністю освітнього потенціалу, що визначається її спрямованістю на формування креативної, багатогранної й соціально відповідальної особистості, здатної до емоційно-чуттєвого, ціннісного усвідомлення світу і творчої активності під впливом мистецтва, а також різноманітних естетичних об'єктів і явищ дійсності.

Німецька педагогіка культури має чотирикомпонентну структуру (інкультурація, соціалізація, виховання, навчання), в якій відображена її еволюція, а також розвиток мистецької освіти й естетичного виховання.

За критерієм приналежності до двох сторін суспільно-історичного процесу пізнання науково-освітній потенціал художньої педагогіки Німеччини реалізується на теоретичному і практичному рівнях. До першого з них відносяться наступні концептуалізації: теорія мистецької освіти та виховання; педагогіка культури, авторські концепції естетичного виховання, візуальної комунікації, естетичної інтелігентності.

На практичному рівні вирішуються проблеми, пов'язані з кадровим, матеріально-технічним та організаційним забезпеченням, інформаційним оснащенням, управлінням і фінансуванням, у рамках освітнього менеджменту, соціології освіти.

Педагогіка культури Німеччини на прикладному рівні розглядається насамперед як методика роботи у сфері культурних установ. Освітньо-виховна роль таких установ особливо підкреслюється, а їхній розвиток однозначно підтримується державою. Культурно-виховна діяльність сприймається як засіб сприяння соціальному розвитку, толерантності, комунікації та чутливості, яких бракує в сучасному світі. У цьому сенсі педагогіка культури вважається важливою частиною первинної профілактики. Культура та мистецтво сприймаються як невіддільні частини людського життя, а отже, й виховання, яке розглядається як інструмент формування особистості. На думку німецьких педагогів, культура й мистецтво мають бути природним складником повсякденного життя.

Дослідник В. Ноак [7] виокремлює в педагогіці культури кілька ключових напрямів: література, те-

атральне мистецтво, танець, музика, образотворче мистецтво та засоби масової інформації. Кожна з цих форм художнього вираження має унікальні особливості та значний потенціал для формування різноманітних умінь, навичок та особистісних якостей. Мистецтво, на думку автора, потрібно розглядати в антропологічному сенсі, як простір для вираження особистої автономії та спосіб рефлексії суспільних і внутрішніх тем, що ґрунтується на досвіді пізнання. Кожен вид мистецтва, вважає науковець, відкриває різні можливості для самовираження та потребує індивідуального підходу, щоб стати ефективним засобом педагогічного впливу та цілеспрямованого особистісного розвитку. Окрім того, вчений детально аналізує дидактичні особливості кожної з цих галузей.

Застосування педагогіки культури В. Ноак вбачає не тільки в культурних закладах, музеях та галереях, а й у школі, де центральним завданням має бути формування шкільної культури та створення загального культурного оточення [7, с.170–181]. Школа, поряд із сім'єю, має найбільший вплив на дитину в дитинстві, отже, повинна включати у свою діяльність також передавання культурних цінностей і розвиток здатності їх розуміти. Педагогіку культури в школі вчений пов'язує з методами переживання мистецтва, а також із позашкільною роботою: гуртками, студіями тощо. Якщо школа реагує на соціокультурні умови, в яких функціонує, вона має великий потенціал у зменшенні соціокультурних відмінностей за допомогою інструментів педагогіки культури.

Завданням педагогіки культури (за В. Ноаком) є не тільки передача культурних цінностей і розвиток творчості, а й надання естетичного вигляду середовищу (як шляхом розробки конкретних заходів, так і шляхом залучення вихованців до безпосередньої участі в естетизації) [7, с.204–207].

У теоретичному вимірі педагогіка культури вивчає можливості та обставини культурної поведінки [7, с.15]. З цього погляду вона значуща також у роботі з іноземцями та мультикультурними колективами. Інструменти педагогіки культури можуть бути успішно застосовані в контексті міжкультурної освіти [7, с.193–203].

Погляди німецького науковця В. Ноака, у змістовому плані, узгоджуються з концепцією педагогіки культури, яку представляє В. Захаріас. Він також акцентує на дидактичних особливостях педагогіки культури та необхідності естетизації середовища, як важливої теми педагогіки культури. Однак В. Захаріас пропонує глибші міркування щодо визначення предмета й співвідношення теорії та практики в педагогіці культури. Враховуючи зміни, яких зазнала педагогіка культури, а також ті, що відбуваються в умовах глобалізованого світу і на які мають реагувати освіта та виховання, він говорить про «нову педагогіку культури», яку характеризують «нові» цілі [8].

На думку В. Захаріаса, мистецтво є не метою, а знаряддям. Якщо «стара» педагогіка культури, яка спиралася на платонівську філософію, розглядала мистецтво як ідеальну форму (що спричинило подальші неправильні тлумачення та ідеологізацію концепції), то нова педагогіка культури зорієнтована на художнє переживання, а не на оцінку рівня наслідку творчості. Учений говорить про педагогіку культури, метою якої є розвиток здатності до символічної комунікації [8, с.53–56]. Символічною є також масова комунікація, включаючи нові форми електронного спілкування. Сучасний світ обтяжує людину безліччю символічних повідомлень у вигляді реклами, інтерактивних візуальних образів тощо.

Згідно із В. Захаріасом [8], якщо мистецтво дає

нам глибокий емоційний досвід, що допомагає вийти за власні межі, усвідомити своє місце в житті, віднайти правду та сенс, то й символи, передані через медіа, мають схожий потенціал. Саме тому, як зазначає дослідник, педагогіка культури стає надзвичайно широкою сферою, яка об'єднує багато, здавалося б, протилежних понять: масову та народну культуру поряд із класичним мистецтвом; сприйняття та розуміння символів проти здатності їх створювати; теорію поряд із практикою.

Метою педагогіки культури є не просто передавання усталених цінностей, які вважаються бажаними. Основна увага має бути зосереджена на розвитку вміння сприймати, знаходити й формувати цінності, розуміти їх і вміти розрізняти більш і менш значущі на основі власного досвіду добра, краси, сенсу й повноти життя.

Якщо поставити цілі педагогіки культури таким чином, стає зрозумілим, що неможливо обійти увагою культурні прояви щоденного життя, включно з тими, що масово поширюються через новітні технології. Кожна людина має навчитися розуміти й оцінювати зміст цих проявів. Широке сприйняття культури лежить в основі демократичного підходу «нової педагогіки культури». Якщо педагогіка культури прагне не застрягати у традиціях і не обмежується лише збереженням наявних цінностей, а спрямована на формування нових, вона не може ігнорувати нові культурні явища, зокрема ті, які з'явилися завдяки технічному прогресу.

Грунтовним дослідженням педагогіки культури Чеської Республіки є праця науковця Ленки Главічкової [4]. Учена розглядає актуальність ідей педагогіки культури з погляду фахівця у галузі педагогіки та суміжних дисциплін. Проте, авторка вбачає потенціал педагогіки культури насамперед у вихованні підлітків. Метою педагогіки культури є виховання загальної культури особистості через досвід сприйняття та створення мистецтва, які належать до культурної спадщини. Індивід вростає в культуру, яку надалі трансформує і розвиває своїм індивідуальним шляхом. Це важливо, на думку Ленки Главічкової, «... якщо ми хочемо виховати здорову та зрівноважену, соціалізовану особистість, яка своїми діями сприяє розвитку суспільства, щоб у підлітків переважало переконання про самовідданість чеського характеру та природи» [4, с.117]. І на цю проблему має вирішувати саме освіта. Таким чином, педагогіка культури вказує один із можливих шляхів руху педагогів через спрямованість формувальних зусиль до розвитку духовної культури особистості.

**Висновки.** Ідеї педагогіки культури можна застосовувати в різних спеціалізаціях, наприклад, у соціальній педагогіці, педагогіці вільного часу, соціології, культурному менеджменті тощо. Як це характерно для інформаційного суспільства, цільова аудиторія педагогіки культури розширюється і на доросле населення, для якого культурна активність має слугувати протидією матеріалістично зорієнтованому способу життя. Здатність культури об'єднувати суспільство, охоплюючи всі покоління й зміцнювати соціальні зв'язки є актуальною і сьогодні. Звісно, ми не вважаємо, що відродження ідей педагогіки культури саме по собі могло б кардинально змінити напрям розвитку суспільства; не стверджуємо, що можна або бажано прийняти ту чи іншу конкретну модель педагогіки культури й спробувати застосувати її в наших умовах. Однак вважаємо, що часткові ініціативи, пов'язані зі зв'язками між культурою, освітою та вихованням, з використанням культури та мистецтва в освітніх цілях, можуть бути корисними.

**Конфлікт інтересів.** Автори підтверджують відсутність фінансових, особистих чи інших інтересів, що можуть розглядатися як потенційний конфлікт інтересів щодо публікації цієї статті.

**Фінансування.** Робота виконана за відсутності фінансової підтримки з боку будь-яких організацій.

**Доступність даних.** Це теоретичне дослідження не передбачає використання додаткових наборів даних.

**Використання штучного інтелекту.** Інструменти штучного інтелекту не використовувалися при написанні цієї роботи.

### Список використаної літератури

1. Kubinowski D., Nowak M. Metodologia pedagogiki zorientowanej humanistycznie. Kraków, 2006, s.25–30.
2. Gładysz A., Kania T. Pedagogika kultury u progu XXI wieku, [w:] J.Gajda (red.), Pedagogika kultury. Lublin: Wydawnictwo UMCS. 1998. s.53–58.
3. Strouhal M. Teorie výchovy: k vybraným problémům a perspektívám jedné pedagogické disciplíny. Praha: Grada, 2013. 192 s.
4. Hlavičková L. Pedagogika kultury: Ideje, tradice a potenciál v současnosti: Dizertační práce. Olomouc. 2014. 293 s. URL: [https://www.researchgate.net/publication/287330829\\_Pedagogika\\_kultury\\_Ideje\\_tradice\\_a\\_potencial\\_v\\_soucasnosti](https://www.researchgate.net/publication/287330829_Pedagogika_kultury_Ideje_tradice_a_potencial_v_soucasnosti)
5. Říčan P. Spiritualita jako klíč k osobnosti a lidským vztahům. Československá psychologie. 2006. №50(2). s.119–138.
6. Gentile G. Teoria generale dello spirito come atto puro. Opere III. Firenze: Le lettere, 2003. 278 p.
7. Noac W. Kulturpädagogik. Grundzüge und Tätigkeitsfelder. Verlag Soziokultur. Berlin 2006, 220 p.
8. Zacharias W. Kulturpädagogik. Kulturelle Jugendbildung – Eine Einführung. Opladen: Leske + Budrich. 2001. 272 p.

### References

1. Kubinowski, D., Nowak, M. (red.). (2006). *Metodologia pedagogiki zorientowanej humanistycznie*. Kraków.
2. Gładysz, A., & Kania, T. (1998). Pedagogika kultury u progu XXI wieku, [w:] J.Gajda (red.), *Pedagogika kultury* (s.53–58). Wydawnictwo UMCS.
3. Strouhal, M. (2013). *Teorie výchovy: k vybraným problémům a perspektívám jedné pedagogické disciplíny*. Grada.
4. Hlavičková, L. (2014). *Pedagogika kultury: Ideje, tradice a potenciál v současnosti: Dizertační práce*. URL: [https://www.researchgate.net/publication/287330829\\_Pedagogika\\_kultury\\_Ideje\\_tradice\\_a\\_potencial\\_v\\_soucasnosti](https://www.researchgate.net/publication/287330829_Pedagogika_kultury_Ideje_tradice_a_potencial_v_soucasnosti)
5. Říčan, P. (2006). Spiritualita jako klíč k osobnosti a lidským vztahům. *Československá psychologie*, 50(2), 119–138.
6. Gentile, G. (2003). *Teoria generale dello spirito come atto puro*. Opere III. Le lettere.
7. Noac, W. (2006). *Kulturpädagogik. Grundzüge und Tätigkeitsfelder*. Verlag Soziokultur.
8. Zacharias, W. (2001). *Kulturpädagogik. Kulturelle Jugendbildung – Eine Einführung*. Leske + Budrich.

Статус статті: Отримано: 13.09.2025 Прийнято: 16.10.2025 Опубліковано: 30.10.2025

### Shostachuk Tetiana

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor  
Department of Fine Arts and Design  
Zhytomyr Ivan Franko State University, Zhytomyr, Ukraine

## THE POTENTIAL AND RISKS OF POLISH PEDAGOGY OF CULTURE IN THE CONTEXT OF EUROPEAN EXPERIENCE

**Abstract.** Contemporary processes of world and European integration influence Polish cultural pedagogy (pedagogika kultury), which is a subdiscipline of pedagogy. The objective of cultural pedagogy is to foster the formation of a person's identity, their value orientations, and the capacity for intercultural dialogue. However, Polish and Ukrainian educational practices don't define the transmission of cultural values as a vector of development; therefore, European experience might encourage a shift in pedagogical priorities. The aim of our research is to study and conceptualize the European experience of cultural pedagogy and the possibilities of applying its ideas in various pedagogical fields. The research methods applied include: analysis and synthesis of pedagogical literature; methods of information gathering and processing; comparative analysis of pedagogical concepts; concretization and theoretical generalization. The European experience of cultural pedagogy is demonstrated using the examples of Germany and the Czech Republic, where cultural pedagogy is a theoretically and practically oriented activity in the field of sociocultural development of the individual through art. Modern cultural pedagogy includes cultural animation (animacja kultury) as an endeavor to vitalize culture, making it a part of everyday life and accessible to the widest segments of the population. The analyzed positions of German and Czech representatives of cultural pedagogy allow us to state that the goal of modern cultural pedagogy is not merely the transmission of values, but the development of the ability to perceive, find, and form values, to understand them, and to be able to distinguish between more and less significant ones based on one's own experience of goodness, beauty, meaning, and fullness of life.

**Key words:** cultural pedagogy, cultural heritage, values, art, education.